

Kommunrevisorerna granskar

**UMEÅ KOMMUN
INDIVID- OCH FAMILJENÄMNDEN**

Grundläggande granskning 2024

1. Inledning och bakgrund

Revisorerna är kommunfullmäktiges organ för kontroll och ansvarsprövning av styrelser och nämnder. Revisionens arbete ska även ses som ett stöd till nämnderna och styrelsen. Revisorerna ska enligt kommunallagen årligen granska verksamheten inom nämndernas verksamhetsområden i den omfattning som följer av god revisionssed.

Revisorerna har till uppgift att pröva om:

- Verksamheten sköts på ett ändamålsenligt, och från ekonomisk synvinkel, tillfredsställande sätt
- Räkenskaperna är rättvisande
- Den interna kontrollen är tillräcklig

Den grundläggande granskningen utgör en viktig del av revisionens årliga granskning och omfattar en översiktlig granskning av måluppfyllelse samt styrning och intern kontroll.

Den grundläggande granskningen baseras på revisorernas riskanalys och omfattar samtliga nämnder och styrelser. Den grundläggande granskningen ger också underlag att under året uppdatera riskanalysen. Enligt god revisionssed i kommunal verksamhet ska den grundläggande granskningen ha en sådan omfattning att den ger en grund för bedömningar i revisionsberättelsen.

1.1 Syfte och revisionsfrågor

Granskningens översiktliga syfte är att bedöma om nämnden har en tillräcklig struktur för styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten. De bedömningar som avlämnas ska utgöra en grund för säkerställande att nämnden lever upp till de mål och beslut som fullmäktige fastställt.

Granskningen ska besvara följande revisionsfrågor:

- Har nämnden säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med det grunduppdrag, mål och eventuella tilläggsuppdrag som fullmäktige bestämt?
- Har nämnden säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt?
- Arbetar nämnden strukturerat för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll?

1.2 Avgränsning

Granskningen avser individ- och familjenämnden och är avgränsad till verksamhetsåret 2024. Granskning och bedömning utgår ifrån väsentliga styr- och uppföljningsdokument som upprättas under året. Granskningen färdigställs och avslutas efter att nämnden behandlat sina årsbokslut och verksamhetsuppföljningar för 2024.

1.3 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 §
- Strategisk plan 2016–2028
- Riktlinjer för aktiverade styrning (2021-03-09)
- Planeringsdirektiv, budget och investeringar 2024 (2023-06-19)
- Riktlinjer för intern styrning och kontroll (2011-09-26)
- Reglemente för nämnden

1.3.1 Reglemente för individ- och familjenämnden

Enligt individ- och familjenämndens reglemente består nämndens grunduppdrag av att tillgodose behov av stöd och omsorg inom socialtjänstens lagstadgade krav. Nämnden ska därtill:

- Ge stöd och omsorg och skydd till barn, unga och vuxna
- Ge stöd och service till barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning
- Ge stöd till självförsörjning och tillgodose behov av försörjningsstöd
- Tillgodose behov av råd, stöd samt handläggning av familjerättsliga frågor
- Tillhandahålla familjerådgivning
- Erbjuder hälso- och sjukvård till personer i bostad med särskild service och under vistelsetid på daglig verksamhet
- Erbjuder hälso- och sjukvård till personer i ordinärt boende (hemsjukvård under 65 år)

1.3.2 Kommunspecifik styrmodell

Umeå kommun specificerar sin styrmodell i Riktlinjer för aktiverande styrning i Umeå kommun, antaget av kommunfullmäktige 2021-03-09. Riktlinjen ska tillämpas av Umeå kommuns nämnder och helägda bolag.

Riktlinjerna fastslår att verksamheten i nämnder/styrelser ska utgå från tilldelat grunduppdrag. Inom ramen för tilldelat grunduppdrag har nämnder/styrelser möjlighet att utifrån sina specifika förutsättningar och behov fastställa hur verksamhetsstyrning och uppföljning ska utformas. Detta innebär att varje nämnd och styrelse inom grunduppdragets ramar, lagstiftning, övriga direktiv och riktlinjer från kommunfullmäktige har mandat att besluta om mål, uppdrag och aktiviteter för sina egna verksamheter.

Uppföljning av grunduppdraget sker årligen genom att nämnd och styrelse bedömer i vilken omfattning nämnden eller styrelsen verkställt grunduppdraget och rapporterar sagda bedömning till kommunstyrelsen som sammanställer inför hantering i kommunfullmäktige.

Utöver grunduppdraget har nämnder och styrelser att förhålla sig till kommunfullmäktiges inriktningsmål. Inriktningsmål kan destinerats till namngivna nämnder och bolag som:

- särskilt ska prioritera arbete med just detta inriktningsmål
- bedöms ha de reella förutsättningar som krävs för att inriktningsmålet ska uppnås

Nämnder och styrelser har även att förhålla sig till specifika tilläggsuppdrag som kan tilldelas av kommunfullmäktige i samband med fastställande av planeringsdirektiv och budget.

1.3.3 Planeringsprocess och uppföljning

Efter kommunfullmäktiges beslut om samtliga nämnders och inriktning under juni månad ska nämnder/styrelser anta verksamhetsplaner och en internbudget inför kommande verksamhetsår. Verksamhetsplaner och nämndsbudget ska beskriva hur nämnder avser verkställa:

- Nämndens grunduppdrag och övriga åtaganden enligt kommunfullmäktiges reglemente
- Mål och tilläggsuppdrag ställda till nämnd i beslutade planeringsdirektiv och budget

Nämnden genomför därefter verksamheten i enlighet med upprättad och fastställd verksamhetsplan och nämndsbudget.

Nämnder och styrelser ska kontinuerligt följas upp. Detta i syfte för att följa måluppfyllelse av verksamheternas kvalitet och utveckling. Uppföljningen ska bland annat ske genom:

- Verksamhetsuppföljning genom månads-, tertial- och årsbokslut
- Uppföljning av internkontroll

1.3.4 Riktlinjer för internkontroll

Kommunens dokument för riktlinjer för intern kontroll som antogs i september 2011, specificerar att kommunens samtliga verksamhetsområden ska tillämpa dessa riktlinjer. I dokumentet framgår att följande moment ska tillämpas av verksamheterna:

Risikanalys

En riskanalys ska göras i syfte att identifiera omständigheter som utgör risk att verksamheterna inte bedrivs enligt lagar och regler samt verksamhetens krav.

Kontrollåtgärder

Vid behov ska åtgärder tas utifrån resultatet av riskanalysen som förhindrar att verksamhetens krav inte uppfylls.

Uppföljning

Verksamheterna ska systematiskt och regelbundet följa upp, bedöma och avrapportera den interna kontrollen.

Dokumentation

Risikanalysen, kontrollåtgärder samt uppföljningen och bedömningen ska dokumenteras.

Rapportering

I samband med inrapportering av bokslut ska nämnderna/styrelserna rapportera till kommunfullmäktige huruvida deras internkontroll har varit tillräcklig.

1.3.5 Inriktningsmål, tilläggsuppdrag och personalpolitiska mål från fullmäktige

Följande inriktningsmål är destinerade till individ- och familjenämnden 2024:

- Mål 2. Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden
- Mål 3. Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv

Följande tilläggsuppdrag är tilldelade individ- och familjenämnden för 2024:

- Tilläggsuppdrag: 2023:1 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och nämnderna i uppdrag att öka omställningen av nämndernas verksamheter för att klara grunduppdraget i takt med att personalbristen ökar.
- Tilläggsuppdrag: 2023:2 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och nämnderna i uppdrag att öka samarbetet och ansvarstagandet över förvaltnings- och nämndgränser.

Följande personalpolitiska mål för 2024 är tilldelade samtliga nämnder, därmed även individ- och familjenämnden:

- Mål 5: Umeå kommun ska klara kompetensförsörjningen genom att vara en attraktiv arbetsgivare och spegla mångfalden i samhället.
- Mål 6: Umeå kommun ska ha ledarskap som ges och ger förutsättningar för goda resultat, där riktvärdet för antalet medarbetare per chef inte är fler än 30.

- Mål 7: Umeå kommuns sjukfrånvaro ska minska genom fokus på friskfaktorer och jämställda arbetsförhållanden.

1.4 Genomförande

Den grundläggande granskningen har genomförts av de förtroendevalda revisorerna tillsammans med sakkunnigt stöd från EY. Granskningen har genomförts genom dialogmöten, bedömning av styr- och uppföljande dokument samt protokollsgranskning.

Protokollsgranskning

De förtroendevalda revisorerna följer styrelse och nämnder löpande, utifrån sina bevakningsansvar för nämnder, genom bland annat protokollsgranskning. Bevakningen rapporteras löpande på revisorernas sammanträden. Protokollsgranskningen dokumenteras på ett av revisorerna överenskommet sätt.

Dokumentstudier

För att få en helhetsbild av styrelsens/nämndens arbete, kompletteras dialogen (enligt nedan) med insamling, genomgång och analys av relevanta styr- och uppföljningsdokument (budget, reglemente, uppdragsplan, verksamhetsuppföljning per T1, T2 och årsbokslut, riskanalys, internkontrollplan etc.).

Dialogmöten

Revisorerna genomför under året dialogmöten med styrelse och nämnders presidier respektive hela styrelsen och nämnder. Frågeställningarna vid dialogerna utgår från de områden som identifierats i revisorernas risk- och väsentlighetsanalys.

Analys, bedömning och rapportering

När verksamhetsåret är slut, sammanställs resultatet och en sammanfattande analys och bedömning görs. Detta sammanställs i en rapport per nämnd. Den slutliga rapporten sammanställs först efter att respektive styrelse/nämnd behandlat sina årsbokslut/verksamhetsuppföljningar för 2024. Detta för att säkerställa att granskningen omfattar hela granskningsåret.

Rapporten utgör ett underlag för revisorernas årliga bedömning av måluppfyllelse samt intern kontroll.

2. Resultat av granskningen

2.1 Styrning och uppföljning av verksamhet

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende nämndens verksamhetsstyrning och uppföljning under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Beslutat om verksamhetsplan där det framgår hur nämnden planerar att verkställa: - Grunduppdrag - Inriktningsmål - Personalpolitiska mål - Ev. tilläggsuppdrag		2023-11-15 § 210 Verksamhetsplanen anger: • Plan för att uppfylla sitt grunduppdrag i form av huvudprocesser och delprocesser • Nämndens inriktningsmål • Nämndens tilläggsuppdrag • Personalpolitiska mål
Följt upp verksamhet och måluppfyllelse i tertialrapporter		2024-05-22 § 116, tertial 1 Rapporten innehåller i enlighet med styrmodellen en förenklad ekonomi- och personalrapport med uppföljning av personalpolitiska mål men inte av grunduppdrag, inriktningsmål eller tilläggsuppdrag. 2024-09-25 § 200, tertial 2 Nämnden bedömer enligt tertialrapport 2 att i hög grad ha uppfyllt grunduppdraget, då sex av åtta uppdrag som grunduppdraget omfattar är uppfyllt i hög grad, två uppdrag är uppfyllda i viss grad. Rapporten redovisar inte prognos för året. Båda tilläggsuppdragen är delvis genomförda och förväntas genomföras under året. Nämnden bedömer att arbetet med ett av de personalpolitiska målen sker enligt plan och övriga två mål kräver mer arbete. Rapporten ger en övergripande beskrivning av pågående arbete och resultat. Inriktningsmålen som fullmäktige destinerat till nämnden följs inte upp i tertialrapport 2.
Följt upp verksamhet och måluppfyllelse i en årsrapport		2025-02-19 § 21
Uppnår/uppfyller: - Grunduppdrag - Inriktningsmål - Personalpolitiska mål - Ev. tilläggsuppdrag		Nämnden bedömer att <i>i hög grad</i> ha uppfyllt sitt grunduppdrag, då sex delområden bedöms i hög grad vara uppfyllda, och två områden i viss grad uppfyllda. Arbetet med ett personal-

		politiskt mål sker <i>enligt plan</i> , för två mål <i>krävs mer arbete</i> . Båda tilläggsuppdragen är genomförda. Inriktningsmålen följs inte upp.
Bedömning av grunduppdrag, inriktningsmål, personalpolitiska mål och ev. tilläggsuppdrag kan styrkas med relevanta underlag		Nämnden motiverar grunduppdragets uppfyllnad och arbetet med de personalpolitiska målen och tilläggsuppdragen genom en övergripande beskrivning av verksamheten under året.
Vidtagit åtgärder vid indikationer på avvikelse från grunduppdrag, inriktningsmål, personalpolitiska mål och ev. tilläggsuppdrag	ET	Nämnden har inte rapporterat några väsentliga avvikelser.

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

2.1.1 Övriga iakttagelser

Av nämndens verksamhetsplan framgår att grunduppdraget är uppdelat i åtta delar. För respektive delområde framgår nämndens planerade arbete och de nyckeltal nämnden avser att följa. I nämndens årsrapportering till kommunstyrelsen redogör nämnden för arbetet under året inom grunduppdragets delområden. I nämndens egen rapportering framgår även en djupare beskrivning av arbetet utifrån respektive delområde för grunduppdraget. Uppföljning av inriktningsmål sker, i enlighet med kommunens styrmodell, inte av nämnd utan av respektive programstyrgrupp. Nämnden ska enligt uppgift erbjudas information om uppföljningen av inriktningsmål som är destinerade till nämnden. Enligt uppgift planerar nämnden att behandla uppföljningen för 2024 under våren 2025.

Vi noterar att protokoll anger att nämnden uppmärksammat utmaningarna kopplat till uppföljning av nämndens grunduppdrag och mål. I delårsrapport och årsbokslut för 2025 bedömer nämnden kunna ha ett tydligare underlag och motivering till bedömning av grunduppdrag.

2.1.2 Bedömning

Vi bedömer att nämnden *delvis* har säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med det grunduppdrag, mål och tilläggsuppdrag som fullmäktige bestämt. Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en verksamhetsplan och följt upp den. I uppföljningen bedömer nämnden att den i hög grad har uppfyllt sitt grunduppdrag då sex delområden i hög grad är uppfyllda, och två områden i viss grad är uppfyllda. Nämnden bedömer att båda tilläggsuppdragen är genomförda. Enligt vår bedömning är det i verksamhetsplanen inte fullt tydligt vilka aktiviteter och vilka nivåer på nyckeltal som krävs för god uppfyllnad av grunduppdraget. Detta blir också tydligt i nämndens uppföljning där det inte är fullt tydligt vilka underlag nämnden använder för sin bedömning av grunduppdragets uppfyllnad för respektive delområde.

Nämnden följer inte upp eller bedömer måluppfyllelse för de inriktningsmål som kommunfullmäktige destinerat till nämnden. Uppföljning av inriktningsmål sker, i enlighet med kommunens styrmodell, inte till nämnd utan av respektive programstyrgrupp. Nämnden ska enligt uppgift erbjudas information om uppföljningen av inriktningsmål som är destinerade till nämnden. Vi noterar att nämnden behandlar sådan uppföljning.

Vi noterar att nämnden har uppgett att en tydligare uppföljning ska implementeras.

2.2 Styrning och uppföljning av ekonomi

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende nämndens ekonomistyrning och uppföljning under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Upprättat en budget för innevarande år inom tilldelad ram	✓	2023-11-15 § 210
Följt upp ekonomin i tertialrapporter	✓	2024-05-22 § 116, tertial 1 2024-09-25 § 200, tertial 2 Nämnden prognostiserar enligt tertialrapport 2 ett underskott med -65 mnkr mot budget för helåret. Nämnden har även följt upp ekonomin i månadsrapporter: 2024-02-21 § 33, januari 2024-03-20 § 62, februari 2024-04-24 § 90, mars 2024-06-19 § 140, maj 2024-08-28 § 168, juli 2024-10-23 § 219, september 2024-11-20 § 247, oktober 2024-12-18 § 269, november
Följt upp ekonomin i en årsrapport	✓	2025-02-19 § 21
När måluppfyllelse avseende ekonomi (inkl. budget)	✗	Nämnden redovisar ett underskott med -48,1 mnkr för 2024 mot budget, motsvarande 3 % av budget.
Vidtagit åtgärder vid indikationer på bristande måluppfyllelse avseende ekonomi	✓	Beslut om åtgärder för att nå budget i balans: 2024-01-24 § 3 2024-05-22 § 115 2024-05-22 § 124 2024-09-25 § 201 2024-09-25 § 202 2024-09-25 § 203 2024-10-23 § 221

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

2.2.1 Övriga iakttagelser

Individ- och familjenämndens underskott förklaras enligt årsredovisningen till stor del av höga kostnader för placeringar. Individ- och familjeomsorgen redovisar ett underskott om 29,4 mnkr. Nämnden har erhållit vitesförelägganden för ej tillhandahållna boendeplatser inom LSS om 6 mnkr.

Årsredovisningen anger att nämnden har svårt att ordna dessa boendeplatser när lokaler inte finns att tillgå och ser risk för fler viten en tid framöver då det fortfarande är kö till platserna.

Årsredovisningen anger att nämnden under året har arbetat med de höga kostnader för placeringar som uppkom under slutet av 2022 och ser en minskning under 2024. Personalplaneringsåtgärder pågår också för minskade kostnader vilket börjat visa effekt under hösten 2024.

2.2.2 Bedömning

Vi bedömer att nämnden delvis har säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en budget och följt upp ekonomin i enlighet med fullmäktiges styrprinciper. Nämnden redovisar ett underskott mot budget men har under året varit aktiv genom att besluta om åtgärder för en ekonomi i balans.

2.3 Intern kontroll

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende nämndens internkontroll under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Beslutat om internkontrollplan	✓	2023-11-15 § 211
Värderat identifierade risker	✓	Internkontrollplanen innehåller en riskanalys.
Internkontrollplanen tydliggör - vilka risker som ska kontrolleras - kontrollmetod - vem som är ansvarig för kontroll - när i tid kontroll sker	✓	Samtliga punkter framgår i internkontrollplanen.
Följt upp internkontrollplanen	✓	2024-05-22 § 116, tertial 1 2024-09-25 § 200, tertial 2 2025-02-19 § 21, tertial 3
Vidtagit åtgärder vid identifierade brister	✓	Uppföljning av internkontrollplanen visar att åtgärder har vidtagits vid behov. Vi noterar att eventuella behov av ytterligare åtgärder inte tydligt framgår.

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

2.3.1 Bedömning

Vi bedömer att nämnden arbetar strukturerat för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll. Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en internkontrollplan med riskanalys och följt upp den, samt att åtgärder har vidtagits utifrån avvikelser.

3. Sammanfattade bedömning

Vår sammanfattande bedömning utifrån vår översiktliga granskning av individ- och familjenämnden är att nämnden *delvis* har säkerställt en tillräcklig styrning av sin verksamhet och ekonomi. Nämndens uppföljning och interna kontroll bedömer vi som tillräcklig.

Vi grundar vår bedömning på följande:

Revisionsfråga	Bedömning	Motivering
Har nämnden säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med det grunduppdrag, mål och eventuella tilläggsuppdrag som fullmäktige bestämt?	Delvis	Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en verksamhetsplan och följt upp den. I uppföljningen bedömer nämnden att den i hög grad har uppfyllt sitt grunduppdrag. Nämnden bedömer att båda tilläggsuppdragen är genomförda. Enligt vår bedömning är det otydligt på vilka grunder nämnden bedömer om grunduppdragen och målen är uppfyllda eller inte. Nämnden följer inte upp de inriktningsmål som kommunfullmäktige destinerat till nämnden. Vi noterar att nämnden har uppgett att en tydligare uppföljning ska implementeras.
Har nämnden säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt?	Delvis	Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en budget och följt upp ekonomin i enlighet med fullmäktiges styrprinciper. Nämnden redovisar ett underskott mot budget men har under året varit aktiv genom att besluta om åtgärder för en ekonomi i balans.
Arbetar nämnden strukturerat för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll?	Ja	Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en internkontrollplan med riskanalys och följt upp den, samt att åtgärder har vidtagits utifrån avvikelser.

Utifrån granskningsresultatet rekommenderar vi individ- och familjenämnden att:

- Tydliggöra på vilka grunder nämnden bedömer om grunduppdraget uppfylls eller inte
- Säkerställa en tydlig uppföljning och återrapportering kopplat till inriktningsmål och program, i enlighet med vad som anges i Riktlinjer för aktiverande styrning
- Säkerställa ändamålsenliga åtgärder för ekonomi i balans

Umeå mars 2025

Lydia Andersson
Certifierad kommunal yrkesrevisor, EY

Per Ståhlberg
Certifierad kommunal yrkesrevisor, EY